

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE

GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

ANUL II • Nr. 39 • 4 — 11 OCTOMBRIE 1991

Fotografiile din acest număr au fost realizate de EMANUEL PARVU, DAN DORU IONESCU, RADU SIGHEȚI

ARMA CU DOUĂ TĂIȘURI

Folosirea ca mijloc politic de intervenție a batalionelor de asalt ale minerilor s-a dovedit a fi o armă cu două tăișuri. Ea a făcut ieri să sângereze partidele de opoziție, presa independentă, intelectualitatea, studențimea și țiganii, iar azi s-au rănit în ea chiar minitorii armei. Ca la revoluție, am asistat cu toții la spectacolul de operetă înabil regizat al atacării sediilor Guvernului, Parlamentului și președinției, dar nu știm cu certitudine culisele acestor penibile manevre politice. Doar bănuim, cu o ingeniozitate mult prea subtilă pentru a corespunde modului de a gândi al scenariștilor și actorilor acestei piese.

Mai interesante însă decît scenariile pe care ni le imaginăm sînt simptomele pe care le putem observa. Demisia Guvernului ca urmare a voinței bandelor lumpen-proletare, a presiunii străzii nu este deloc scandalosă, așa cum s-a afirmat. Ea este consecința logică a ilegalității și ilegalității regimului nostru politic. Nu se poate constitui un stat de drept pe minciună, înșelăciune, fraudă, corupție, intimidare, dezinformare, violență și șantaj. Și nici nu s-a constituit. Fie că enumerăm date (decembrie 1989, 12 ianuarie, 28-29 ianuarie, 20 mai, 13-15 iunie 1990), sau locuri (Timișoara, Buzu-

rești, Piața Universității, Piața Victoriei, Tîrgu Mureș), fie că enunțăm argumente sau recapitulăm fapte, a imensitate de informații și confuzii spînjină afirmația. Iar ficțiunea instituțională care a contribuit cel mai mult la menținerea și perpetuarea iluziei că trăim într-o democrație a fost Parlamentul, prin cele două Camere ale sale. Partidele de opoziție nu numai că au făcut o simplă figură acolo, nici nu puteau altfel din perspectiva minoritară în care se află, dar i-au conferit mereu legitimitate, neretrăgîndu-se la momentul oportun, în semn de protest față de avlanța de aberații legislative, față de sistematicele încercări (reușite) de a limita libertatea și de a îngîrzi democrația.

Ar fi trebuit să ne revolte imaginea Parlamentului asediat numai dacă el și-ar fi justificat prin ceva respectabilitatea și prestigiul pe care le flutură în ultima vreme excesiv în fața națiunii. O națiune stupefiată că se poate folosi oricînd — și încă la adăpostul legii — reprimarea față de ea. Cei mai șocați au fost minerii, care au descoperit pe propria lor piele cit de nemilos lovește brațul Guvernului, pe care el înșși l-au înarmat și întărit. Singura care a profitat de pe urma intervenției minerilor a fost instituția preșidențială. Îmbinînd turpitudinea cu șme-

cheria, profitînd de privilegiul de a răspunde după bunul său plac la întrebări, ocolînd mereu chestiunea sau aruncîndu-ne cu cinism în obraz cele mai sfidătoare afirmații, președintele Ion Iliescu a dovedit încă o dată că este ceea ce știm cu toții: un simplu tiran, care — la adăpostul funcției sale supreme și a legitimității conferite prin actul electoral al întregului popor — a folosit mereu pîghile oficiale ale puterii sau pe cele oculte pentru a-și lăsa inamicii politici sau pentru a-și îndepărta temporarii aliați deveniți incomozi.

Față de iunie 1990, recenta invazie a minerilor a constituit reversul situației de anul trecut. De această dată, deși favorizată în raport cu restul categoriilor sociale nevoiașe, deși revendicările lor politice au fost satisfăcute doar parțial, prin îndepărtarea Guvernului Roman, dar nu a președintelui Iliescu, simpatia cu care majoritatea populației (cu excepția profesorilor revoluției, aparatul de represie, bișnițarii, buticarii și neonomnenciatii) i-a primit (ca eliberatori) constîntăse astfel ogonia partidului de guvernînt. Puține partide din Europa Răsăriteană (și chiar din lume) se pot lăuda cu un suport atît de masiv precum cel obținut de Frontul Salvării Naționale în alegerile de anul trecut. Dar și mai puține se pot lăuda cu recordul pierderii atît de rapide a masei de susținători. Minerii, avangarda revoluționară a partidului populist, s-au revoltat împotriva catastrofei politice reformiste a emanațiilor, petcînd ruina definitivă a bazei de masă a partidului. Acum ar fi interesant de văzut rezultatele sondajelor de opinie. După ce armata a fost autorizată să tragă în populație, alături în număr mult mai mare pe străzi decît în 21 decembrie 1989, nu însă în număr suficient pentru a-l convinge pe d-l Iliescu că reprezintă „voința națională”, este de așteptat că vor mai vota cu Frontul doar aceia care n-au strigat în zilele acestea împotriva sa.

Opoziția a reacționat la venirea minerilor la fel de inconsistent ca și Puterea Parlamentară sau extraparlamentară, opoziția fie că s-a raliat limbajului oficial, mimînd sau trăind revolta față de intervenția ilegală a minerilor vizavi de o putere ilegală, fie că a reacționat în stilul cel mai pucist cu putință, cerînd suspendarea executivului și legislativului, alîndu-se cu minerii și oferînd astfel Puterii și mijloacelor de comunicare în masă prilejul de-a exploata greșelile sale capitolești. Puterea a încercat astfel să deplaseze atenția opiniei publice de la vinovații reali de escaladarea violenței către cei inventați, sugîndu-i sau susținînd de-a dreptul amestecul Regelui Mihai, al Alianței Civice sau al ziarului România liberă.

Iată că, totuși, ne-am ales cu un ciștig, încercînd să înțelegem ceva din ambiguitatea cu care arma cu două tăișuri a mineriei a lovit și la stînga și la dreapta organismului nostru politic, pentru că vivisecția aceasta a scos la iveală un cadavru viu. Oricît de mult l-ar mai cauteriza sau amputa îngrijitorii săi, orice transplanturi sau operații de chirurgie plastică i-ar mai aplica, acest cadavru neîmbalsămat nu mai poate fi ținut neîngropat, fără ca să infesteze totul în jur și fără a-i bănuși de sarcophilie pe cei care l-au adus pe lume. Numai că, la fel ca în tragedia antică, zeii vor accepta îngroparea cadavrului, jertfele funerare și sufletul celui ucis, abia după pedepsirea asasinilor și împlinirea ritualului de purificare a cetății.

DAN PAVEL

GDS invită la căutarea unei soluții:

Nevoia de
profesionalitate

ALIN TEODORESCU: Teoria că noi facem ceva original, că facem ceva ce nu s-a mai pomenit este excepțională la porțile Balcanilor, dar nu merge altundeva.

Se impune o schimbare drastică

SORIN VIERU: În ceea ce privește viitorul mai apropiat, vreau să cred că alegerile vor avea loc, deși împrejurările tumultuoase mai conturează o altă perspectivă: dacă nu instaurarea unei dictaturi, atunci o formulă autoritară de Putere, găsind o oarecare adeziune în straturile mai largi ale populației. (...) Există riscul ca toate prefacerile în curs să stagneze.

Etiopia, Zair, România

RADU G. TEODOȘU: Nimic nu poate fi mai jalnic pentru un om între două vîrste decît să-și vadă țara comparată cu ținuturile sărace ale hipopotamilor. (...) Cine trebuie să fie tras la răspundere, prin urmărire, pentru compromiterea României?

Președintele gafelor

STEFAN AUGUSTIN DOINAS: Ceea ce mă interesează, în mod special, în activitatea lui Ion Iliescu din ianuarie anul trecut și pînă astăzi, este nu atît aeriul impresiionant de gafe politice ca atare, care-l definesc cu totul aparte în galeria șefilor de stat actuali, cît semnificația acestor gafe, adică realitățile mascate pe care le divulgă.

O criză mai mult decît politică

PAVEL CĂMPEANU: Pentru prima oară după 54 de ani avem un guvern demisionar. O criză de guvern reprezintă o criză elementară a puterii politice.

TIA ȘERBĂNESCU

O ȚARĂ CONDUSĂ DE INSTINCTE ȘI NU DE RAȚIUNE

Pentru cei care au urmărit reacțiile oamenilor noștri politici în vremea celei de a patra mineriade, probabil că sentimentul cel mai clar resimțit a fost — ca și în timpul „puștii” de la Moscova — acela de jenă; dublat de exasperare. S-a văzut, încă o dată, că stăruirea economică dezastuoasă îi corespunde o și mai proastă stare politică. Am văzut defilând pe ecranele televizoarelor conducători de partide, parlamentari, diverși alți oameni cu răspunderi în diverse organizații și partide și — cu foarte puține și parțiale excepții — ei au trezit impresia că nu știu sau că nu le pasă de ce se întâmplă în țară, că sînt incapabili să-și aleagă cuvintele — și cu alții mai puțin mijloacele de acțiune. Mi-ar fi greu acum, de exemplu, să spun pentru cine au votat în caz că ar avea loc alegeri anticipate. Că Ion Iliescu a fost jalnic și contradictoriu, nu e de mirare. Așa a fost de cînd a luat puterea încoace. Cîi de prost stăm, se vede și din faptul că o mișcare pornită împotriva comunismului — cum e cea a minierilor aduși la București de convingerea (sădită în ei tot de Iliescu) că pot schimba tot ce vor în țară și că pot face ordine — a sfîrșit prin a consolida aripa cea mai conservatoare a neocomunismului, respectiv trioul: Iliescu — Bărlădeanu —

Marțian. În urma demisiei lui Petre Roman, acceptată de Ion Iliescu, probabil, cu mare satisfacție — deși se impunea demisia amîndurora, așa cum a cerut opoziția de foarte multe ori — problema „cea mai arzătoare” rămîne a noului prim-ministru. Propunerile avansate pînă acum dovedesc, prin paradoxul lor (mitropolitul Daniel al Moldovei, sau generalul Marin de la Craiova), lipsa simțului măsurii și prostul gust instalat temelnic în întreaga noastră viață socială. Au de ce să se minuneze străinii. E adevărat însă că ei, pur și simplu, nu dispun de unitățile de măsură necesare ca să înțeleagă ce se întâmplă la București. Pentru confortul lor sau poate, din obișnuință, au considerat Bucureștiul un loc în care ar exista statul de drept și unde instituțiile democratice ar funcționa. Fragil — fragil, dar ar funcționa. Așa le-a spus în neamărate limbi străine însuși Petre Roman și chiar Ion Iliescu. Acum sînt luați prin surprindere de evenimente. Dacă ar fi cunoscut ceva mai bine Bucureștiul, ar fi observat că instituțiile democratice nu funcționează decît în stilul comunist și că n-au nici o legătură cu pretențiile unui stat de drept. Sîntem, din nefericire, nu numai la porțile Orientului (unde totul e luat ușor), ci și la porțile comuniste ale

unor instituții care se pretac a fi democratice. Soarta noului prim-ministru nu va fi ușoară, dar nici prea dificilă: cu actualele structuri și cu actuala harababură, probabil că viitorul prim-ministru va face ce a făcut și Roman — va asista la agravarea situației și va face ceva afaceri.

Judecînd după comportarea oamenilor noștri politici, e clar că nu avem motive să nutrim vreă speranță. Dovedesc o asemenea imaturitate și imoralitate încît numai la București pot fi luați în serios. Ce fel de oameni politici sînt aceștia? Vorbesc în neștiire, incoerent și patetic, susțin nerozii, se îngheșue cu toții la Cotroceni să participe la guvernare (chiar și cei neinvitați). Se și vîd miniștri, în accese de vanitate, neînfricate, poate, decît de ridicolul pe care-l trezesc. Nu se pricep

la nimic, n-au fost în stare de un program coerent sau măcar de un discurs logic și lucid în doi ani de zile, dar se viseză miniștri.

Sigur, nu e mare lucru să fii Doru Viorel Ursu sau Bogdan Marinescu. La tras în oameni se pricepe orice scelerat, iar să lase oamenii fără medicamente e bun orice insensibil. Dar, spectacolul acestor pretenții, această îngheșuală, această „coadă” la postul de ministru e cam dezgustătoare. Nici nu i de mirare că în inconștiența lor, propunerile de pînă acum pentru postul de prim-ministru sînt alte de ciudate: mitropolitul Daniel și generalul Marin! Sună a echivalare de grade!

Și Radu Câmpeanu — aflat în ultimul an de zile în scădere alarmantă de formă și trezind din ce în ce mai puțină încredere — l-a propus pe mitropolitul Daniel al Moldovei ca prim-ministru. E drept că țara are nevoie de o spovedanie serioasă, dar nici chiar așa! Doar dacă vrem să ne dăm obșteșcul sfîrșit național în ochii bisericii. Altminteri, propunerea e cel puțin bizară. Pînă una-alta biserica ortodoxă are datorii imense față de propria ei onoare. Și pe urmă, de unde și pînă unde se amestecă biserica în politică? Ce are una cu alta? Nu mai rămîne decît să auzim numele lui Iosif Constantin Drăgan sau al lui Ion Țiriac — ca să punem defiliv eruce oricărei iluzii. La noi se poate orice! Am ajuns, se pare, țara supremului ridicol și a celor mai proaste soluții cu putință. Am ajuns țara în care se moare cel mai rapid, în care se omoară cel mai lesne și cel mai „legal”. O țară în care se poate trage cu petarde în oameni nevinovați, trecînd pe stradă — cum a fost simbată seara în București — de către forțele de ordine aflate în curse prin oraș, este o țară condusă de instincte și nu de rațiune. Vai de noi! Și: Păcat de singelo vărsat. Pînă una-alta a fost vărsat pentru niște mediocrități.

RADU G. TEPOSU

ETIOPIA, ZAIR, ROMÂNIA

O spontaneitate viguroasă și că, în spatele întâmplării trebuie că stau varii forțe conservatoare. Dl. Iliescu are însă o logică destul de perfidă. I s-a părut firesc să accepte demisia primului ministru, eu alții mai mult eu eii a repetat mereu, pînă la plictiseală, că regimul său nu erdează sub presiunea străzii. Domnul Petre Roman? A, eu el s-a întimplat altceva, domnia sa n-a căzut din cauza presiunii anarhice a străzii, ci din cauză că s-a dovedit incapabil să mai guverneze. Și cînd și-a dat seama dl. Iliescu de asta? Păi, chiar în ziua venirii minierilor, însă din pură întâmplare, ar fi putut face acest lucru la fel de bine marți, dar marți era nițel oboșit, fiindcă luni nu dormise prea bine, căci duminică a fost într-o pasă proastă. Așadar, minierii au fost provocați, dar ei n-au avut nici o legătură cu căderea d-lui Petre Roman.

• IACA NIȘTE ÎNTREBĂRI...

Petre Braț, liderul minierilor din Petița, consideră, dimpotrivă, că ortacii săi au fost folosiți pentru stoparea reformelor pe căi violente și neortodoxe. Președintele televiziunii, dl. Răzvan Theodorescu, crede că totul a fost o „provocare abjectă” a S.R.L. împotriva eu vechii Securitate și cu toți ticăloșii acestei țări. Dar armata ce-mi făcea? Simbată trecută, într-o informare făcută în Parlament, un reprezentant al Ministerului de Interne a acuzat armata de slăbiciune în organizare, împunîndu-i și dezimplicarea în momentul imbareării minierilor. În opinia sa, garniturile ar fi fost ușor de aprit de către forțele militare. Și cum a ajuns cisterna militară, eu apă, în Piața Victoriei în ziua de 25 septembrie? Și ce-a căutat dl. Victor Atanasiu Stănculescu la Cotroceni cînd se discuta chestiunea noului guvern? Vorba ziarului „Azi”, nedusă însă pînă la capăt, căci socoteala din garnizoană nu se potrivește cu cea de pe timpul de luptă: poarta ce-a pohtit. Pohtă bună! Și cine le-a oferit arme minierilor, la Petroșani, după cum ne comunică senatorul ecologist Mareșan Bleahu? Noroc că minierii au refuzat, ei fiind mai conservatori și preferînd bițele.

Senatorul F.S.N. Alexandru Timofte

pune sub semnul îndoicelii, în rîndul său, buna credință a Ministerului de Interne care ar fi dat ordin de retragere trupelor care păzeau clădirile Parlamentului. Despre implicarea posibilă a S.R.L. a depus mărturie, pe de altă parte, și ziaristul Radu Rădulescu Cărsica, de la „Liberalul”, care a fost lovit grav de cițiva civili care purtau pistol și care a aflat de la medicul spitalului unde a fost internat că un ofițer S.R.L. a colindat unitățile apitalicești pentru a cere personalului medical să-l informeze despre astfel de agresiuni. Domnii Sergiu Cănescu, Mihai Bălănescu și Dinu Patriciu au văzut în subteranele acestei rebeliuni minerești o reacțivare a forțelor comuniste, opinie împărtășită chiar de fostul prim ministru care, într-un interviu acordat televiziunii franceze, a calificat evenimentul ca fiind o încearcă de puci organizată de comunismul de jos.

În fine, un senator durdullu care pricepe din realitate exact eii pricepe pisica din psihanaliză, Gheorghe Dumitrescu, e de părere că de aceste violențe se face vinovată presa de opoziție.

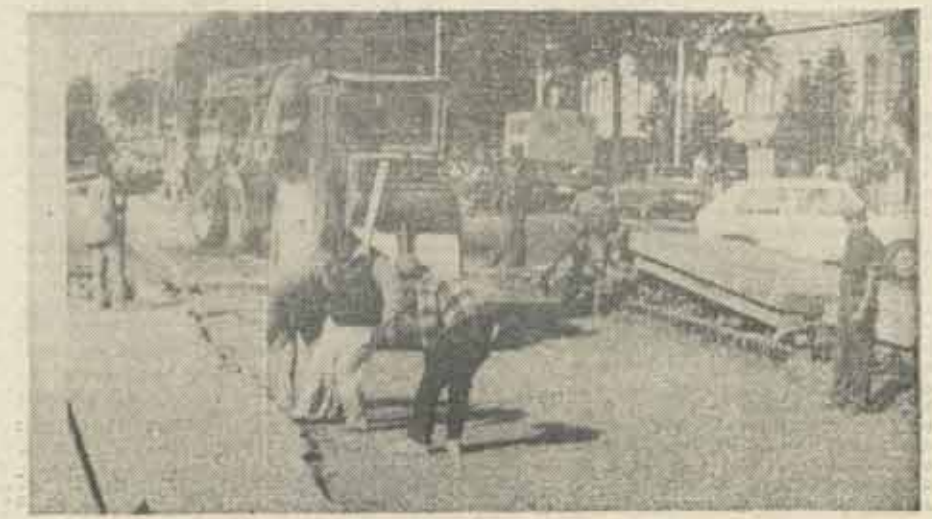
• O LOVITURĂ BINE TICLUITĂ

Dacă ar fi un ziarist care se respectă ar spune că lagma conservatoare a vieții noastre politice în care se întărește securitatea, parte din armată și din pătura executivă, pentru care, președintele țării continuă să aibă o nedismulată simpatie, căci comunismul apă nu se face, a pus la cale o lovitură bine ticluită prin care să obțină căderea guvernului și, fiindcă tot se aflau minierii la București, disolvarea Parlamentului (nu fusese ră convocați doar parlamentarii fesenisti?). Ar fi urmat conducerea, o vreme, prin decrete prezidențiale, fără isterii parlamentare și fără opoziție. Dar, cum nu sînt unul din acei ziaristi care se respectă, voi spune doar că liderul minierilor, care are o mistune foarte precisă, a reușit să-și zăpăcească subalternii, așa încît aceștia să nu mai priceapă nimic din ce se întimplă și, de derutați ce-au fost, să-l acuzo pe bucureștenu de lașitate, de dextimplicare. Adică Miron Cosma, vînd a-i forța mina d-lui Ion Iliescu să demisioneze, în loc să nimerescă la Cotroceni a nimerii la Televiziune, să ar fi înureat străzile Capitalei. Liderul minierilor a știut, însă, foarte bine regula jocului și l-a proștit pe minierii încă o dată. Cineva a spus că Miron Cosma nu e un lider sindical, ci un infractor de drept comun. Cine trebuie să fie tras la răspundere, prin urmare, pentru compromiterea României? Cine și-a construit bumerangul și acum nu mai poate scăpa de el? Este el, bărbatul țării, care cătă-n largul zării și zărește-n depărtare, o prăpastie mai mare. Acum degeaba pășim cu dreptul, căci tot acolo vom ajunge.

Nimic nu poate fi mai jalnic pentru un om între două vîrste decît să-și vadă țara comparată cu ținturile sărace ale hipopotalamului. Acest lucru se întimplă din ce în ce mai des cu România și cauza comparației stă ascunsă, pentru orbii de profesie, în tenacitatea cu care președintele țării, dl. Ion Iliescu, refuză să înțeleagă că poporul român a investit în el o misiune democratică, iar nu o sarcină pasageră de natura răspîndirii manifestelor comuniste. Dl. Iliescu n-are cum înțelege însă, fiindcă înțelepciunea domniei sale a uns la metalezica lui Efilie, Croitoru a lui Ililmon Siebu.

• DE CE AU VENIT MINERII DIN NOU?

Cei mai mulți au văzut în această invazie nepuștină minierilor de a mai suporta mizeria, sărăcia, inflația, sălarile mici. Copiii de suflet ai d-lui Ion Iliescu, au venit însă aproape instinctiv, precum eriminalul care se întoarce la locul faptei, dirijați de liderul sindical Miron Cosma. Acest bărbat vinjos și-a jucat rolul încă o dată cu violențe bărbătească și l-a pus în mișcare pe minierii cu o dibăcie pe care puștii ofițeri de carieră o au. Scenariul e alții de străvezlu, încît chiar dl. Ion Iliescu a căzut de acord că n-a fost la mijloc nici

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

PREȘEDINTELE GAFELOR

Cine ar fi crezut că portretul comportamental, moral și politic al președintelui actual al României, Ion Iliescu...

Dacă, în acest text, înlocuim expresia „dumnil din afară” cu „adversarii dinăuntru”...

Ceea ce mă interesează, în mod special, în activitatea lui Ion Iliescu...

Indată după zilele fierbinți ale Revoluției noastre din decembrie 1989, Ion Iliescu a apărut la tribună ca „omul providențial”...

Prima gafă politică a lui Ion Iliescu coincide cu primul său dialog real cu masca...

de vorbă cu preopinienții săi, oricare ar fi ei. Pentru justiția personală a lui Ion Iliescu...

Ca să ne dăm seama cum discuta, totuși, Ion Iliescu cu adversarii săi politici, să ne amintim dialogul televizat cu Corneliu Coposu...

De altfel, chiar înainte de alegeri, în timpul campaniei sale electorale, Ion Iliescu și-a dezvăluit, involuntar, imaginea velleitară despre sine...

Odată cu Piața Universității, dintr-un om politic cu nostalgii comuniste pe măsura crezului său intim...

Despre tratatul dintre România și URSS, semnat de Iliescu și Gorbaciov cu o grabă suspectă...

Voi lăsa la o parte mulțimile manifestări dubioase ale președintelui pentru a relata doar cea mai recentă — și val l'ait de nedemă megalanță a FSN...

Mărturisesc că în capătul acestui sir copleșitor de cărări în străchini politice, îmi vine să mă întreb dacă nu cumva eu, cel ce...

nu ceda nicicând puterea? Și o atare obstinată prelungiță, nu sugerează oare străinărități însăși stabilitatea acestui regim...

Intr-o asemenea interpretare — demnă de un „advocatul diavolului” — iubitul nostru președinte Ion Iliescu n-ar mai apărea ca un medicor „președinte al gafelor”...

P.S. La predarea în redacție a acestui articol a pătră „mineriadă” dare a se fi încheiat: câteva mii de ortaci din Valea Jiului sosiți în București...

Oricum, chiar dacă va mai dormi câteva nopți în palatul Cotroceni, sunt sigur că „președintele gafelor” va visa extantierestrii cu căști negre...

27 sept. 1991

FERENCZ ZSUZSANNA

TRAUMATISMUL CUNOAȘTERII DE SINE

Omul serie atît de mult într-o viață în-cît nici nu-și mai aduce aminte: am scris sau am vrut doar să scriu despre un monument eroic...

Din cînd în cînd îmi aduc aminte de această parabolă, mai ales cînd citesc articolele din anumite săptămînale care și-au stabilit drept scop să prezinte poporul român ca pe cel mai eroid, mai deștept...

La fel de nesănătoasă pentru poporul român mi se pare și mania aniversării. În ultimele luni au fost sărbătorite diferite evenimente ale trecutului românesc...

a eroului național în folosul electoral al organizatorilor, riscînd să vădăvească însăși istoria românilor de adevărata semnificație a eroului ei și a evenimentelor ei majore?

Firește — slavă Domnului! — retușarea imaginii românescului nu se face numai în direcția eroismului absolut și a bunătății creștine...

Un fapt e sigur: încercarea cea mai grea a vieții este să afli și să înțelegi cine ești. Istoria dovedește că pentru fiecare popor...

În intervalul decembrie 1989 — august 1991, s-au petrecut evenimente, au fost suferite influențe și au apărut probleme — mai mult negative — care aveau să contribuie la schimbarea imaginii despre sine a românului...

- 1. caracterul indolenț al Revoluției;
2. semnele de întrebare în urma manifestărilor din ianuarie-februarie;
3. martie neagră al Tirgu Muresului;
4. vizitele minerilor la București (fele din 1990);
5. comemorarea martirilor evrei;
6. proclamarea independenței Republicii Moldova;
7. Binecînteles, adevărata autocunoaștere e necesară nu numai pentru națiunea română, dar și pentru minorități.

Îmi vine în minie că s-ar putea ca și pe noi, minoritarii, să ne întrebăm cineva într-o bună zi: ce părere aveți despre noi, românii, după atîtea secole de conflicte și de conviețuire?

Traducere de THEODOR REDLOW
21 sept. 1991

ERATĂ
Dintr-o regretabilă eroare s-a omis publicarea numelui autorului celor două lucrări grafice apărute în paginile 9 și 11 ale numărului trecut (38). Ele aparțin graficianului EUGEN MIHAESCU și fac parte din ciclul de ilustrații la "1984" de George Orwell.

EMIL HUREZANU DE LA COLA DI RIENZO LA MIRON COSMA

Victime ale unui joc de oglinzi

Conspirația vinovată de nenorocirile lor, nu este decât pre-simțită de mineri, pe baza unui program intensiv de mobilizare psihologică, consolidat luni în șir de stalinistii nostalgici, promotorii diversivității naționalist-populiste, oculta veche și nouă a securității, cu concursul pasiv al puterilor constituite. Agenții nocivi ai noului conspirații au fost, în această viziune cultivată sistematic, francmasoneria, plutocrația evreiască mondială, CIA și KGB. Puterea găsea aici țapi ispășitori iluzorii, dar convingători pentru masa revoltată. Oculta găsea aici explicația actelor și reformelor democratice, amorțate timid, dar cert, de putere. Minerii, la mijloc, au fost primele și cele mai sigure victime ale acestui joc de oglinzi al farsei și intoxicației. În iunie 1990, ei au marșat, asumându-și în acțiunea de barbarie de pe străzile Bucureștiului, percepția și explicațiile puterii. În septembrie 1991, ei o denunță, într-o nouă acțiune de forță.

Revolta minerilor a antrenat un proces total de descompunere a tuturor scenariilor. Mișcarea lor de protest, inițial regresivă, și animată de impetivurile identificării cezarice cu înșuși autorii scenariului conspirativ, s-a transformat acum într-o mișcare liberatară, și, în ciuda anarhiei, cu energii pozitive. La primul praznic canibal al neo-comunismului post-ceaușist, declanșat de mineri, unde sînt devorați cu sălbatică febrilitate pseudo-fili revoluției din decembrie, a început însă să bată metronomul numărării inverse.

Cola di Rienzo este răzbutat de Miron Cosma. Lui însă, observatorul cumplitelor privești ale istoriei care se face, i s-ar putea adresa cuvintele lui Petrarca. Petrarca, într-un mesaj de felicitare trimis tribunului Cola, avertiza asupra pericolului etern al euforiei victimelor falsei percepții:

„Să nu îngăduiți ca lupul sălbatic, pe care tocmai ați reușit să-l îndepărtați, să revină printre voi. Acum ei dau tircoale înnebuniți, încercînd ca prin minciună și înșelătorie să-și facă reapariția prin aceeași intrare de unde au fost alungați cu violență”.

Săptămîna neo-mineriadei de la București reactualizează cu vehemență, în această parte a Europei, scenariile istorice colective ale „cezarismului” și „conspirației”. În spatele minerilor au stat poate, rînd pe rînd, Verdeș, Iliescu, securitatea sau SRI-ul; dedesubtul lor însă, în profunzimea humusului evenimential, rinjesc demonii atemporali ai fricii, resentimentului și falselor imagini de mintuire cu care masele revoltate acționează și reacționează punctual în constelații istorice de „punere în pericol”. Cunoscute și aplicate în sociologia politică, indeosebi în analiza fenomenului totalitar comunist și nazist, datorită reprezentanților diverselor curente și școli de gîndire ale psihologiei sociale (Freud, Fromm, Ernest Jones, Melanie Klein, Marcuse, Franz Neumann, Max Horkheimer sau Hannah Arendt) — teoriile „identificării cezarice”, „fricii și vinovăției colective” sau „conspirației universale” redevin prisme de observație valabile acum, în inter-regnului convulsiv al post-comunismului.

Din această perspectivă, ultima descindere a minerilor la București și fenomenele social-politice conexe alcătuiesc un excelent „case study”.

Mișcarea social-regresivă — Identificarea cezarică — Teoria conspirației în istorie

Condițiile istorice ale transformării unui protest social într-unul regresiv cezaric (nazism, stalinism) semnaleză constant fenomenul de premisă al unei anumite „percepții istorice”, *Geschichtsbild*, instrumentată de „conducător” și asimilată de „mase”. Această „percepție istorică” se identifică de cele mai multe ori cu teoria conspirației istorice sau universale.

Așa cum masele își reprezintă mintuirea prin identificarea absolută cu persoana conducătorului, vinovăția se personalizează la rîndu-i pe seama unor persoane sau grupuri, care, prin complot sau conspirație, devin buni conducători de nefericire pe pămînt. Este personalizat astfel procesul istoric în-așuși, în timp ce ura, resentimentul și frica, deseori reflexe ale vinovăției colective, provocate de mari sincope social-politice, se concentrează în jurul unor vinovați în carne, oase și idei. „Percepția istorică” respectivă este însă mereu una falsă (*Falsche Konkretheit*), ea fiind însăși de aici forța ei de coagulare și convingere — de fiecare dată, parțial adevărată. Imaginea de mobilizare a energiilor regresive conține adică, „un grăunte de adevăr”. Franz Neumann, unul din fondatorii psiho-sociologiei politice în Statele Unite, constată de asemenea că, de fiecare dată cînd în politică se produce un proces de identificare afectivă între mase și conducător (*Caesaristische Identifizierung*), ambele părți împărtășesc o anumită imagine parțial falsă, parțial adevărată asupra realității istorice, subsumabilă teoriei conspirației anti-populare a anumitor persoane sau grupuri de persoane: evreii pentru nazisți, capitalismul internațional pentru bolșevici, hughenozii pentru catolici și catolicii pentru protestanți în epoca celor opt războaie religioase din Franța secolului al XVII-lea, intelectualii și partidele de opoziție pentru naționaliștii populisți și masele lor de manevră, în România post-ceaușistă. Prin folosirea falsei percepții, și pornind mereu de la grăuntele de adevăr, frica provocată de război, mizerie economică sau anarhie se transformă sau este transformată deliberat în obsesie patologică, determinînd cel mai adesea identificarea forțată a maselor cu conducătorul demagog și garda sa pretoriană, chiar dacă, sau mai ales cînd, interesele acestora din urmă nu coincid cu cele ale masei periclitată.

Un caz limită

Un caz simptomatice, deseori discutat în literatura occidentală de specia-

litate, este cel al revoltei cetățenilor Romei, sub conducerea tribunului popular Cola di Rienzo, în prima jumătate a secolului al XIV-lea. Fiul circiumarului și al spălătoresii devine conducătorul maselor dezlănțuite împotriva despoților feudali — familiile Orsini și Colonna — pentru ca după o fulgurantă victorie, sprijinită parțial de biserică, să fie ucis în urma complotului celor pe care i-a combătut.

Roma era la începutul secolului al XIV-lea, feuda cîtorva baroni, a căror politică discreționară ruinase populația provocînd mari nemulțumiri sociale. Cola di Rienzo la comanda rebelilor, care-l adoră. Se consumă modelul identificării cezarice: cauzele răului social-politic sunt atribuite familiilor de baroni, iar Cola devine mintuitorul. El canalizează frica imensă a mulțimii în fața vindictei feudaliilor. S-a nîmpliat însă ca și tribunul să cedeze pînă la urmă în fața propriei frici: din considerente tactice, lașitate sau mîrînimie, învingătorul cezaric de o clipă refuză să-și anihileze adversarii învinși. El nu este capabil să răspundă astfel așteptărilor mulțimii dezlănțuite, care voia un conducător tenace și radical. Acțiunea sa în fruntea rebelilor Romei răspunde unui model cunoscut. „Grăunțele de adevăr” al falsei percepții asupra conspirației ruinătoare a baronilor, este desigur despotismul sanguinar al acestora din urmă. Lichidarea lor, dorită de rebeli, n-ar fi putut însă modifica procesul social-politic și religios al epocii, caracterizat prin dezagregare economică, instabilitatea spectrului stratificării sociale, unde relațiile în curs de disoluție între clasele tradiționale sunt marcate de ascendența acelor „cavalerotti” ce prevestesc burghezia citadină.

Caz limită, la frontiera dintre mișcarea de protest liberatară și cea represivă, Cola di Rienzo este simbolul liderului parțial apt să transforme cu semn pozitiv identificarea cezarică a maselor, prin canalizarea psihozei sociale în acțiune politică directă. Victima unei false percepții istorice, unde grăunțele de adevăr a fost rapid acoperit de opacitatea la cauzele și forțele profunde ale epocii, Cola di Rienzo este, în multe privințe, modelul comportamental involuntar al căpeteniei minerilor porniți să înlăture puterea politică a României, în anul de grație 1991.

Aveni, în acest ultim episod autohton, o sumă de elemente definitorii pentru susținerea funcționării teoriei conspirației, asociată procesului de identificare cezarică, chiar dacă în devălmășia sîngeros-patriarhală a unei jaquerii de la porțile Orientului.

Percepții false

Mii de mineri reprezentînd vîrfurile de lance ale unei stări de profundă insatisfacție socială acționează în forță împotriva instituțiilor de stat, percepute ca vinovate de nenorocirea colectivă. Protestul economic și anti-guvernamental inițial, global și difuz, se focalizează repede asupra simbolurilor personificate ale puterii: Petre Roman, Ion Iliescu, angajații televiziunii. Liderul minerilor este Miron Cosma, un tehnician minier, capabil să articuleze relații convingătoare zăcămintului de revoltă al ortacilor. Personaj contradictoriu însă, debusolat de premisa impunității actelor de forță ale trupelor sale, oferită și confirmată de putere în cel puțin trei ocazii precedente. În septembrie 1991, el devine însă purtătorul unui nou mesaj de protest, care și-a identificat comanditarii acțiunilor paramilitare mai vechi, cu sursa răului general. Pe fondul unei alienări sociale accelerate, al mizeriei economice și dizlocării modelului de putere dictatorial, transformat în autoritarism parțial democratic (precum programele de televiziune parțial-color ale dictaturii ceaușiste), cu concursul de principiu al tuturor pompierilor destabilizării — de la extrema dreaptă și stingă la cavalerii singuri ai securității și agenții provocatori ai SRI-ului, rebelii de-acum al lui Miron Cosma, au pornit la încheierea socotelilor cu percepții parțial false, parțial adevărate asupra nenorocirii lor. Percepția lor cea mai falsă fiind legată de fixarea unui fel de drept indiscutabil al omului muncii (ei fiind cei mai nefericiți oameni ai muncii), de a avea mereu ultimul cuvînt de spus; drept recunoscut în iunie 1990 de autoritatea centrală.

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL IN

În ziua de 30 septembrie a avut loc la G.D.S. o masă rotundă consacrată gravelor evenimente din săptămîna trecută și perspectivelor de rezolvare a crizei politico-sociale din țară. Au luat parte, pe lângă membri ai G.D.S., invitați din partea Alianței Civice, P.A.C., P.N.Ț.C.D., Cartelul Sindical ALFA, F.S.N., Departamentul Structuri Socio-politice al Guvernului, cadre didactice universitare, sociologi, economiști.

Din dispozitivul autorității, instalat prin alegerile de la 20 mai — președinte, Adunarea Constituantă ca parlament, guvern — a fost înlăturat, în urma evenimentelor dramatice din ultima săptămîna, premierul și guvernul. Poziția președintelui și a parlamentului, considerați adesea ca responsabili pentru situația creată, a cîștigat un plus de stabilitate — simbolică și factice de altfel, odată cu cenzurarea executivului, și aceste două instituții sînt marcate de precedentul cedării în fața presiunii forței. O dată mai mult, în peisajul politic al României, la amenințarea cu forța s-a reacționat prin apelul la forță. Instituțiile care funcționează azi sînt dependente astfel de precedente destructive pentru conceptul însuși de autoritate : degenerarea în violență aduce implicit ieșirea din legalitate.

Sîntem în fața unei reale crize globale. Blocajelor economice și tensiunilor sociale li se adaugă criza politică deschisă, dublată de o devastatoare degradare a imaginii României. Soarta reformei economice este evident incertă într-o conjunctură politică în care a fost eliminat, cedînd unor cerințe antireformiste, tocmai guvernul ca element relativ activ în promovarea ei. Întirzierea opoziției de a prezenta un program convingător și coerent și de a fi propulsat personalități pe scena politică adaugă încă un element incertitudinilor de azi. Lipsa Constituției reduce cadrul legal al rezolvării crizei la prevederile sumare ale legii electorale.

Pe termen scurt, teritoriul soluțiilor pentru ieșirea din criză e marcat de cîteva jaloane — guvern (de deschidere națională, de experți, de politicieni, de forță), parlament (dizolvare, alegeri anticipate, consolidare), președinție (vacanță, suspendare, continuitate), opoziție parlamentară (programe comune, soluții alternative). Pe termen mediu, locul, rolul și implicarea formațiunilor extraparlamentare conturate (Alianța Civică) și sindicatele merită să fie evaluate. Termenul lung se implică în discuția noastră prin opțiunile de principiu asupra formelor și limitelor exercitării autorității în stat, relațiilor dintre economia liberală și securitatea socială, poziției României în aranjamentele macro-politice globale, europene și regionale.

În jurul acestor probleme am dori să se desfășoare discuția noastră liberă, lucidă, rațională.

THOMAS KLEININGER:

Un proces al post-comunismului

(...) Întîmplările nefericite din ultimul timp sînt consecința firească a gravelor erori politice comise din decembrie 1989 încoace. Societatea nouă nu poate fi întemeiată pe minciună și fals. Toate întrebările rămase fără răspuns bleșcheză procesul de însănătoșire din România. Este amenințată însăși ființa națională. Dreptul la existență al unui popor incapabil de autopurificare poate fi mai ușor pus sub semnul întrebării. Avem, de aceea, nevoie urgentă nu doar de un proces al comunismului, ci și de unul al postcomunismului. (...)

MIHAI ȘORA:

Instituirea transparenței

(...)Sînt cîteva fapte : două din ele sînt declarate, cîteodată, cîte în fața întregii națiuni, una de președintele țării, d-l

Iliescu, egalitatea de premierul încă în exercițiu, domnul Petre Roman, Domnul Iliescu a spus asta: nu aștia ce să ne reproșăm pentru că noi știm, și am spus-o încă de atunci (din ianuarie 1990, N. red.) : a se îndrepta spre o economie de piață înseamnă modificarea profundă a structurilor și, în mod evident, un pas hotărît spre democrație. Domnul Petre Roman a spus așară că încă din 28 iunie a fost cunoscut programul nostru de îndreptare spre economie de piață și, evident și spre instaurarea unei democrații reale în România. Este adevărat că acest proiect cu două variante de îndreptare spre economia de piață, există din luna ianuarie 1990. Dar atunci nu l-a făcut public în acel moment. Cît privește afirmația domnului Roman, ea e mai aproape de adevăr din punctul de vedere al publicității care a fost făcută respectivului program. Ce s-a împlinit între iunie ianuarie și mai 1990 a fost exact inversul acestui lucru. Adică proiectul n-a fost dat publicității; în Guvern, alături de domnul Tudorel Stoilache a prezentat acest program cu două variante, una mai scurtă și mai durabilă și una mai puțin durabilă, dar desfășurîndu-se în mai mult timp; s-a spus că nu e oportunitate să fie date publicității pentru că urmau alegerile. Cum s-a făcut din partea formațiunii de guvernămînt campania electorală ? Ea s-a făcut în concepția voastră a identificării dintre formațiunea de partid și aparatul de stat, partidul unic și statul respectiv, ea s-a făcut prin majorarea salariilor, micsorarea săptămînilor de lucru, retrocedarea foarte rapidă a părților sociale care se acumulaseră la fiecare fost proprietar de industrie comunistă, cu micsorarea de la trei lei la 65 de bani a pretului kilowatului, cu punerea în vânzare a produselor alimentare cărora nu li s-a permis să fie exportate, și alte măsuri care merg în același sens; toată campania, independent de faptul că a existat manipularea informației la televiziune a fost dublată cu lozinci: **Votați pentru linistea voastră.** Acei 65% și acei 85% pentru Președinte au fost pe baza acestei delapidări a resurselor energetice și financiare ale statului. Ce se întîmplă ? În momentul de față, Președintele vrea să ne facă să credem că toată opinia publică era la curent de la începutul lui ianuarie '90 cu drumul spre care se îndreaptă societatea românească și cu greutățile acestui drum, lucru care este absolut neadevărat. Dar nici în momentul acesta nu se recunoaște că segmentul acesta a stat sub semnul unei campanii electorale care nu avea nimeni de-a face cu adevărul. Dar o nu recunoaște adevărul despre această perioadă trecută, nici în momentul de față, înseamnă a opta pentru un neadevăr și de acum înainte. Adevărata problemă este chiar **instituirea transparenței.** Adică să fie lîmpede! Să spună lîmpede și Președintele: știam din ianuarie, dar n-am spus-o, pentru că am vrut să cîștigăm alegerile. S-o spună și premierul: știam din ianuarie, dar n-am spus-o, pentru că vroiam să ne asigurăm legitimitatea puterii pe

care o exercitam, dar gîndurile noastre, atunci cînd am făcut propaganda pentru linistea voastră, nu erau pentru linistea voastră. Erau pentru un lucru foarte dureros, care ar fi fost foarte evident dacă ne-am fi instalat de la început pe o plată formă a adevărului; mult mai puțin dureros, pentru că 20 milioane de români cu bun simț ar fi putut să înțeleagă că îndreptăm spre un bine, fie el foarte îndepărtat, la care trebuie să ajungem eventual printr-o înfruntare a situației în care ne aflăm și trebuie în mod rațional să știm să stringem curea în așa fel încît să nu murim și să putem trăi cu toții. Asta este problema. Cînd a venit d-l Severin aici (la G.D.S.) l-am întrebat care sînt raporturile Guvernului cu tripartitul prezidențial. Ni s-a răspuns că raporturile sînt excelente pentru că toți dorim același lucru. Dar era lîmpede că d-l Bărlădeanu nu dorea același lucru pentru că în momentul în care legea privatizării era în studiu de proiect, dinuși a spus că nu e normal ca cei care s-au acumulat capital în vechiul regim să și-l poată în momentul de față valorifica în propriul lor beneficiu. Este argumentul moral-cristian pe care l-a invocat domnul Bărlădeanu. În spatele acestor cuvinte stătea însă opțiunea pentru vechia economie pe care dumezului a gîndit-o și a implementat-o în țara românească. În ceea ce privește pe d-l Iliescu, opțiunea lui continuă pentru menținerea proprietății agricole colective, arată acea **forma mentis** despre care vorbim și care s-a imprimat în reflexele lui comportamentale. Problema care se pune — înalt — este instituirea transparenței. (...)

STELIAN TĂNASE:
(Partidul Alianța Civică)

Pe cine supără reforma?

(...) În afară de cauzele profunde care sînt de natură economică și socială, există un alt strat de luptă politică în care este implicat Frontul și grupurile sale de presie din interior. Nu cred că cineva a pregătit un scenariu și o pia la care ca un complot debucarea ministerilor la București. Cred că a fost în principiu o tensiune între guvernul Roman și grupul lui, care nu controlează Frontul. În această luptă din interiorul Frontului, grupul Roman reprezintă numai o parte, după părerea mea cum 30 la sută grupul parlamentar F.S.N. și cu o altă marjă de 20 la sută de fluctuanți, care mai puteau fi conștienți sau câmpari. Aș spune că reformele (în realitate jumătate de reformă pentru că Roman este un reformist la nivelul Frontului, și nu unul la nivelul întregii societăți) s-au făcut împotriva propriului partid de guvernămînt. Asta înseamnă că această criză s-a produs, dacă Roman ar fi fost într-o poziție, el ar fi rezolvat-o foarte ușor. Dar lipsa de suport a cadrului propriului partid, ca să nu mai vorbim de lipsa sprijin la nivelul populației, l-a izolat complet și a călcat și Ceaușescu, în 24 de ore de la izbucnirea crizei. Dacă arată cîrî sondajele de opinie, F.S.N.-ul a pierdut mulți din cei alegătorii lui de la început. Dar trecerea lui Pe Roman în afara guvernului face din F.S.N. a forță politică redutabilă. (...)

SORIN VIERU:

Se impune o schimbare drastică

(...) S-au spus deja multe lucruri cu care sînt de acord. O explicație coerentă a evenimentelor și a cauzelor lor instrumentale este, într-adevăr, greu de găsit; avem însă mai mult fragmentare, care nu se leagă într-un tablou coerent. Oricît de mult am căuta vinovățiile și responsabilitățile, erete, mă tem că nu le vom găsi pînă la capăt; trebuie să acceptăm, cu titlu de ipoteză, că într-o măsură sau a cauzele trebuie căutate în toată societatea, începînd, bineînțeles, cu Puterea, care recoltează ceea ce a semănat. Dacă ne întrebăm nu asupra cauzelor, ci asupra consecințelor evenimentelor recente, nu vom găsi motive reale de satisfacție decît aceea, tristă, că previziunile sumbre s-au adeverit. Atita tot. Pentru că reforma economică, sau, bine zis, creșterea de reformă economică va fi stopată, pare că orice guvern viitor, independent de coloratura sa politică, va fi silit să dovedească o sensibilitate altă de mare față de revendicările sociale pe termen scurt, întrucît va fi greu să împacă aceste exigente cu cele ale unei reforme economice drastice. Dacă un partid, oricare ar fi el, pretinde că cum să împacă cele două cerințe, care sînt antagonice, cred că acest partid nu vrea decît să cîștige un capital electoral. În aceste condiții se impune o „monstruoasă egalitate” între cei care sînt pentru reforma economică, indiferent unde vin. Așadar, dacă o parte a Frontului se declară întru reforma economică, eu cred că orice forță politică obligată să intre în negocieri, să deslusească dacă are intenții sînt sincere sau nu — și să nu lase nefolosită o oportunitate. Se impune o schimbare drastică a stilului a face politică. În al doilea rînd, să ne întrebăm care perspective pentru procesul de democratizare. Din punct de vedere, a pătra venire a minerilor nu este, lăstă decît etelata veniri; dacă o forță politică vrea

PAVEL CÂMPEANU

O CRIZĂ MAI MULT DECÎT POLITICĂ

Criză sau scenariu?

Pentru prima oară după 54 de ani avem un guvern demisionar. O criză de guvern reprezintă o criză eminentmente politică. Ea încredințează atenția publică spre câteva direcții...

După revoluție explicarea prin scenarii a momentelor de soc a venit în genere din partea opoziției. Acum pentru întâia oară această explicație este avansată de partidul la putere și de liderii săi.

Avuând acum acest timp de explicație pe care îl respingem categoric în trecut, primul ministru demisionar lasă să se creeze că este victima unui scenariu.

Dar ipoteza generală a scenariilor este reductivă, operând de regulă numai la nivelul confruntărilor politice, pe cînd criza pe care o înfruntăm acum nu este politică decît în forma ei cea mai percepută.

Privită din acest unghi, actuala criză de guvern este înainte de orice nu o criză politică, ci expresia politică a unei crize sociale evolutive, așezată în un prag critic.

Minerii și societatea

Convertirea acestor mișcări tectonice de adîncime în explozie socială și în criză politică a avut un agent direct: minierii din Valea Jiului, și un agent indirect: marea majoritate a societății.

zat prin violență și prin incoerență. Marea majoritate a societății nu s-a solidarizat cu mișcările, dar nici nu s-a manifestat explicit împotriva lor.

să indice măsurile care ar putea atenua gravitatea prezentei, construiască o ierarhie pe acele nivele, și în cele din urmă să garanteze realizarea acestor măsuri.

1. Eficace imperfecție: Eficacele ei perturbante au declanșat o reacție de rezistență mai puternică decît reacțiile de sprijinire sau de toleranță.

1. Minierii au exprimat sub o formă intolerabilă starea de nemulțumire a unor

turzi segmente sociale, nemulțumire provocată cu precădere de:

3. În fața actuală, marea majoritate a opiniei publice se declară pentru reforma economică, dar se împotrivesc efectelor ei imediate:

Refuzînd să fie un prim-ministru demisionar, dl Roman este un prim-ministru demis. Întrebarea este ar fi potrivit să-i înlocuiască pe cel care a dat naștere unei lider charismatic...

Originalitate fără voce

Principalele probleme pe care le ridică reforma economică staliniste de comandă se rezumă, cu variații esențiale, în toate țările Europei de Est.

1. Este singura care, la noi în țară, a trecut din stadiul de proiect în cel de implementare practică;

perfectă ar fi relevanță dacă istoria ar fi produs până acum în această arie a conștiinței specimentul unei reforme economice perfecte.

Inițierea reformei economice în România pune problemele fundamentale cu care se luptă și alte țări vecine, dar în același timp unele probleme specifice, care constituie și sub acest aspect încă o originalitate împovărată.

- 1. Supradimensionarea (legitimă din punct de vedere economic a unor ramuri industriale, în primul rînd siderurgia și petrochimia, supradimensionarea care obligă reforma să transforme nu numai mecanismele economiei, ci și structura ei;

S-a creat în cele din urmă o situație paradoxală greu de controlat. Pe de o parte echipa Roman este îndreptățită să afirme că inițierea ei, impusă de acțiunea anarhică a unei minorități...

În căutarea unui prim-ministru

Refuzînd să fie un prim-ministru demisionar, dl Roman este un prim-ministru demis. Întrebarea este ar fi potrivit să-i înlocuiască pe cel care a dat naștere unei lider charismatic...

1. Experiența trecută a personificării puterii...

2. Experiența recentă, de după revoluție, în care precaritatea instituțiilor și programelor politice constituie premisa negativă pentru afirmarea priorității a actorilor politici;

3. Faptul că în pofida acestei premise favorabile, perioada post-revoluționară nu a dat naștere unui lider charismatic, cu o popularitate stabilă...

Poartînd de la aceste constatări, noi am alcătuit lista de actori din care subiecții urmau să aleasă un prezumtiv prim-ministru, călăuzindu-ne după două criterii principale: diversitatea domeniilor și notorietatea actorilor.

(Continuare în pagina 12)

CZESLAW MILOSZ

UN STAT CONFESIONAL?

Karol Wojtyła, primul
Papă slav din istorie

Urmăresc de la distanță unele evenimente poloneze, prea înrădăcinat acum în America, pentru a mă gândi să-mi schimb locul unde sint stabilit definitiv. Poate că unele din observațiile mele de marilor imparțial se vor dovedi utile, deși nu mă îndoiesc că dacă m-aș abține de a-mi exprima opinia, aș evita multe acuzații neplăcute.

1. După o atare introducere, oricine se va aștepta că voi vorbi despre politică. Totuși nu. De altminteri, în ciocnirile mele cu comunismul, politica a fost mai degrabă o aparență și un pretext, după cum le e cunoscut cititorilor cărților mele scrise ulterior **Minții captive**. Marxismul mi s-a prezentat întotdeauna drept consecința unei puternice eroziuni a reprezentării religioase pe continentul european, inclusiv în Rusia. Acest lucru l-a înțeles perfect Dostoievski prezentând în **Demonii** acțiunile unor revoluționari care încearcă să dea un sens istoric într-o lume lipsită de Dumnezeu. Mișcările totalitare au avut din acest punct de vedere un fundal metafizic cu semnificativ și aparțin fenomenelor „nihilismului european”. Tocmai acest lucru, eroziunea reprezentării religioase, se află după opinia mea în miezul gândirii secolului XX și da vremurilor noastre trăsături apocaliptice.

Destrămarea mișcărilor totalitare nu înseamnă defel că din acest punct de vedere a intervenit o modificare esențială. E de ajuns să privim la partea de omnire sătulă și bogată din Apus ca să constatăm că reprezentările religioase se destramă sub presiunea științei și tehnicii și că dacă nevoia de a crede se menține la fel de puternică, mai ales la cei tineri, în căutările ei ea nu se îndreaptă neapărat spre creștinism.

Dar în Polonia bisericile sint pline, polonezul se înfățișează în lume drept „unus defensor Marini”, iar Papa și el polonez sprijină speranța creștină care vrea să fie față de lume „un semn de opoziție”. Afirm totuși că locul acesta excepțional al Poloniei pe harta globului poate duce ușor la concluzii greșite, care să treacă în mod optimist cu vederea uniformizarea progresivă a civilizației industriale ca sistem de vase comunicante.

În Polonia, Biserica a avut o poziție morală deosebit de înaltă atât în timpul războajului el și în cursul celor 45 de ani de guvernare ateistă, care a încercat să șteargă granița dintre bine și rău introducând o confuzie în limbaj. Biserica nu înceta să amintească despre valorile fundamentale, apărând astfel cele mai simple și întotdeauna veritabile diferențieri. Astfel satisfăcea nevoia de autoritate bazată nu pe forță ci pe gravitatea funcției învățării. Polonia a devenit așadar țara a două ierarhii, cea aparentă, a aparatului comunist, și cea adevărată, în fruntea căreia se afla Cardinalul Wyszyński, într-un fel regentul unei monarhii invizibile. El a avut fericea să apuce clipa când și-a trecut autoritatea în minile regelui, care s-a dovedit a fi Karol Wojtyła, urcat în tronul papal ca primul Papă slav din istorie.

Polonia — o insulă
de credință printre
țări decreștinate

Această moralitate neobișnuită și paradigmatică, jucată de istoria însăși, a pătruns adânc în conștiința polonezilor și contribuie la păstrarea Poloniei ca pe o insulă de credință față de Biserica printre numeroase țări puternic decreștinate atât spre vestul cât și spre estul graniței sale.

Desigur religia nu înseamnă doar nevoia sufletului omenesc de sacralizare a existenței și de ordine launtrică în fața celor ultime. Ea este și liturgică și participare de masă la ceremonii, când a fi împreună cu ceilalți, care gândesc și simt în același fel, își are valoarea proprie, atât de identificare cu aproapele, cât și de confirmare într-o credință.

Aceste două aspecte nu pot fi separate în cadrul religiei, deși ele par să răspundă la două feluri de religiozitate: verticală și orizontală.

Eroziunea reprezentării religioase se referă la prima, lucru de care e ușor să te convingi acordând o clipă de atenție marii răsturnări survenite în era contemporană și constând în despărțirea literaturii și artei de concepția tradițională despre lume creată în secole de creștinism.

Ce poate aduce o mai clară mărturie despre ce se petrece în mintea unui om decât produsele minții și ale minilor sale? La rândul lor aceste produse ne înconjoară, ni se adresează și nu numai știința și tehnica ne schimbă pe dinăuntru ci și operele literare și artistice născute prin intermediul lor. Aceste modificări launtrice, care au drept consecință dificultatea de a crede, rămân ascunse, cumva pe sub suprafață. În vreme ce religiozitatea orizontală persistă, ba chiar triumfă. După părerea mea, ultimele decenii au gră-

bit acest proces de separare a celor două curente. Printre multiplele sale consecințe se înscrie și activitatea sporită pe plan social a bisericilor creștine și participarea lor la acțiuni până de curând lăuate în seama politicienilor. Stanisław Ignacy Witkiewicz a prezis că „etica va înghiți metafizica” și poate că în ziua de azi acest lucru are loc și în sinul creștinătății.

Acum oamenii au
început să se teamă
de preoți

2. Nu am căderea să mă pronunț cu privire la Biserica. Problemele credinței însă mă preocupă în mare măsură și ele nu pot fi măsurate neapărat cu succesele exterioare raportate de Biserica și cu numărul participanților la slujbele religioase. Pentru a obține o imagine mai adevărată despre ceea ce se petrece în mințile și inimile oamenilor poate că trebuie părăsită sfera vocabularului utilizat de cler în diversele sale manifestări. Ceea ce ne izbește în Polonia de azi este ivirea din nou a două limbaje, numai că locul celui marxist a fost luat de cel catolic. Nu pot decât uita preoților ca acordul exprimat unanim privind rolul conducător al catolicismului ca religie a întregului popor să nu umbrească un adevăr ușor diferit, exprimat în discuțiile care încetează în prezența lor. Deoarece, hai să fim sinceri, în Polonia oamenii au început să se teamă de preoți, ceea ce nu este un semn bun.

Deoarece am în urma mea experiența anilor Interbeliciei, când preotul catolic la școală, în baza Concordatului, avea o putere atât de mare încât nici profesorii și nici elevii nu îndrăzneau să se ia la harță cu el, o asemenea spaimă e pentru mine perfect inteligibilă. Citi deputați și citi senatori, de pildă, ar îndrăzni să facă niște mărturisiri care le-ar putea aduce reproșul că opiniile lor nu sint opinii ale unor catolici dreptcredincioși?

Ajungem astfel la vechea dispută dacă Biserica trebuie să folosească statul ca pe instrumentul său atunci când sint în joc cele mai înalte valori etice. S-ar părea că, întrucât omul este o făptură slabă și imperfectă, apelul la conștiința sa va da întotdeauna rezultate mai slabe decât interdicțiile stabilite prin lege, care măcar îl vor sili să evite răul. Din moment ce are certitudinea că învățătura sa despre cum trebuie să trăiască omul este adevărată, Biserica nu are oare datoria s-o împună oamenilor și nu trebuie să organizeze în așa fel societatea încât să se abată cât mai puțin de la prescripțiile sale? Aparent, pare o concluzie logică, în fapt, daunele aduse de un răspuns pozitiv la această întrebare depășesc avantajele. Au înțeles-o perfect părinții întemeietorii ai democrației americane, bazată pe principiul separării Bisericii de stat. Thomas Jefferson în proiectul său de Constituție pentru statul Virginia a separat clar drepturile cetățenesti de apartenența cetățenilor la cultare sau cultare confesionale și această Constituție a devenit modelul pentru Constituția Statelor Unite. Argumentul său principal era că drepturile noastre cetățenesti depind de credințele noastre religioase tot atât de puțin ca de opiniile noastre din domeniul fizicii și al geometriei. Stigmatizând pe un cetățean, că n-ar merita încrederea publică din cauză că nu împărtășește o anumite opinie religioasă, el este lipsit ilegal de privilegiile și foloasele la care este îndreptățit în mod natural deopotrivă cu ceilalți cetățeni ca el; înseși principiile religioase care se dorește să fie consolidate sint subrezite prin mituirea cu onoruri și venituri a unor inși gata să se prefacă a accepta și aplica anumite precepte; deși cei care nu sint în stare să se opună la asemenea ispite sint delincvenți, nici cei ce-i ispitesc astfel nu sint mai puțin vinovați.

Separarea Bisericii
de Stat a împiedicat
decreștinarea S.U.A.

Separarea Bisericii de Stat, respectată în Statele Unite cu mare strictețe, nu a oprit religia să-și extindă influența și, comparând astăzi America și statele occidentale, se constată că SUA sint mai puțin decreștinate. Marea majoritate a cetățenilor americani se declară aparținători ai uneia din confesiunile creștine și cei fără confesiune reprezintă un procent foarte redus. Deși în acest domeniu statisticile sint înșelătoare, ele își află confirmarea în marele număr de credincioși care frecventează bisericile. Cu toate acestea religia are de mult în America un caracter orizontal, de relație socială unificând membrii dintr-o anumite localitate, caracter care se manifestă cu putere azi, prin interesul față de „o cauză” — fie ea pacea în lume,

fi drepturi pentru nedreptățile pe plan economic, fie dreptul la azil. Totodată relația catolicilor americani față de preceptele etice ale Vaticanului este cu mult mai activă decât a europenilor din Occident, adică, pe cind primii încearcă să elimine distanța dintre ce se spune cu glas tare și ceea ce se face, ceilalți par să se mulțumească în permanență cu o doctrină elevată dar „nefăcută pentru viață” și o practică impusă de viață însăși. Un exemplu poate fi atitudinea față de interdicția de a folosi mijloace anticonceptionale, interdicție în America respinsă în mod public.

3. Dezbaterea privind relațiile dintre stat și Biserica nu poate fi evitată în Polonia, dar ca să se poată purta, participanții trebuie să se exprime fără teamă. De aceea profit de privilegiul de a nu aspira la nici o funcție publică, deci de a nu fi obligat la precauțiune, ca să-mi exprim câteva păreri, în mod sigur rostite de mulți în șoaptă, doar printre cei în care se încred. Orice oficializare și obligativitate strică în probleme de credință religioasă și ele se cuvin în măsura posibilităților evitate.

Riscurile obligativității
predării religiei în școli

Participarea la învățămîntul religios este benevolă, dar situația este alta în țări unde majoritatea părinților este fără apartenență religioasă (ca în Cehoslovacia de pildă) sau mai mult sau mai puțin egal împărțită între mai multe confesiuni diferite. Acolo unde marea majoritate catolică se comportă cu neplăcere față de confesiunea minoritară, socotind-o lipsită de trăsăturile proprii „unui bun polonez”, există primejdia constringerii la care se referea Jefferson. Un mare număr de părinți și copii se vor opune unei atari presiuni în numele libertății de conștiință, dar acești copii vor fi astfel lipsiți de orice pregătire religioasă. Firește, multe depind de nivelul și capacitatea părintelui catolic; dacă cineva poate să mă asigure că din acest punct de vedere totul se prezintă bine, îmi retrag presupunerile sau bănuiala despre școală ca pepinieră anticlericală. Îmi mărturisesc neștiința în această privință. M-a neliniștit faptul că reintroducerea religiei în școală s-a produs brusc și nu a fost precedată de o dezbateră, făcînd impresia unei dependențe temătoare a sferelor guvernamentale de ierarhia bisericească.

Se pare de asemenea că preocuparea obsesivă a clerului de problemele de moralitate sexuală nu a putut fi discutată liber în Polonia.

Schimburile introduse de Vaticanum II au generat în Occident fenomenul cunoscut al ploconirii catolicilor în fața lumii moderne și al eforturilor de a-i dobindi favoarea. Și cum societatea tehnico-industrială este indulgentă, numeroși credincioși, ba și preoți s-au întrecut în indulgență. Pe acest fundal, opoziția manifestată de ierarhia bisericească în anumite țări capătă

